

Людина в футлярі (скорочено)

Антон Чехов

Антон Чехов

Людина в футлярі

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

У селі Мироносицьке, в сараї старости Прокопа розташувались на ночівлю запізнілі мисливці: ветеринарний лікар Іван Іванович Чимша-Гімалайський та учитель гімназії Буркін. Іван Іванович жив біля міста на кінному заводі і приїхав на полювання, щоб подихати чистим повітрям. А вчитель гімназії Буркін кожного літа гостював у графів П. І в цій місцевості давно вже був своєю людиною.

Іван Іванович, високий худорлявий старик з довгими вусами, сидів знадвору при вході і кутив люльку. Буркін лежав усередині на сіні, і його не було видно в темряві. Чоловіки розповідали різні історії. Наприклад, що старости Мавра, жінка здорова і не дурна, за все своє життя ніде не була далі свого рідного села, а останні 10 років усе сиділа за піччю і тільки ночами виходила на вулицю. Буркін сказав, що таких людей є немало. І от місяців зо два тому помер у місті вчитель грецької мови, його товариш Беликов. Він був примітний тим, що завжди, навіть у найкращу погоду, виходив у калошах, з парасолькою і обов'язково в теплому пальті на ваті. І парасолька була у нього в чохлі, і годинник у чохлі, навіть складаний ніжик був у чохлах; і обличчя теж, здавалося, було в чохлі, бо він увесь час ховав його в піднятий комір. Він носив темні окуляри, фуфайку, вуха затикав ватою. У цієї людини спостерігалось постійне і непереборне намагання оточити себе оболонкою, створити собі футляр, який захистив би його від зовнішніх впливів. Дійсність дратувала його, він завжди хвалив минуле. Стародавні мови, які він викладав, були для нього, по суті, тими ж калошами і парасолькою, за якими він ховався від справжнього життя.

І думку свою Беликов теж намагався заховати у футляр. Для нього були зрозумілими лише циркуляри і газетні статті, в яких заборонялося що-небудь. Коли в місті дозволяли драматичний гурток, або читальню, або чайну, то він говорив: "Воно, звичайно, так-то так, все це чудово, та коли б чого не сталося".

Коли хто з товаришів спізнювався на молебень, або доходили чутки про якусь витівку гімназистів, або класну даму бачили пізно ввечері з офіцером, то він дуже хвилювався і все говорив, коли б чого не сталося. А на педагогічних нарадах він просто гнітив своєю обережністю, підозріливістю і своїми суто футлярними міркуваннями з приводу того, що от, мовляв, у чоловічій і жіночій гімназіях молодь поводить погано, дуже галасує в класах. Своїми зітханнями, ниттям, своїми темними окулярами на

блідому, маленькому обличчі, як у тхора, він гнітив усіх вчителів. Була в нього дивна звичка – ходити по квартирах вчителів. Прийде, сяде й мовчить, і ніби за чимсь підглядає. Посидить отак з годину чи дві, і піде. Ці походи він вважав своїм товариським обов'язком. Його боялися вчителі і директор. Беликов тримав у руках усю гімназію 15 років. Та навіть усе місто. Дами по суботах домашніх вистав не влаштовували, боялись, як би він не довідався; і духовенство соромилось при ньому їсти скромне та грати в карти.

Беликов жив у тому ж будинку, де й Буркін. На тому ж поверсі, двері проти дверей. Вдома у Беликова була та ж історія: халат, ковпак, віконниці, засуви. Пісне не їв, бо шкідливо, а скромного не можна, то він їв судака на маслі, — їжа не пісна, але й не можна сказати, щоб і скромна. Жіночої прислуги він не держав, щоб про нього не подумали погано, а мав кухаря Афанасія, дідка років 60-ти, нетверезого і недоумкуватого. Спальня в Беликова була маленька, ніби ящик, ліжко було із завісою. Легаючи спати, він накривався з головою. І йому було страшно під ковдрою: як би його не зарізав Афанасій, як би не залізли злодії. Він усю ніч бачив тривожні сни, а вранці був сумний, блідий. Гімназія для нього теж була страшною, огидною.

Та одного разу він ледве не одружився. У гімназію прийшов новий вчитель історії та географії Коваленко Михайло Савич з України. Він приїхав з сестрою Варенькою, яка мала років 30, була висока, струнка, чорноброва, червонощока, спритна, гамірлива, все співала малоросійські романси і сміялася. На іменинах у директора вона співала "Віють вітри", потім ще романс, і ще, і всіх зачарувала, навіть Беликова. Він підсів до неї і сказав, солодко посміхаючись: "Малоросійська мова своєю ніжністю і приємною звучністю нагадує старогрецьку". Це сподобалося їй, і вона почала розповідати йому, що в Гадяцькому повіті у неї є хутір, а на хуторі живе матуся, і там такі груші, такі дині, такі кабаки!

Усіх вчителів осінила однакова думка: поженити їх. "Йому давно вже за сорок, а їй тридцять... — пояснила свою думку директорша. — Мені здається, вона б за нього пішла". Директорша, інспекторша і всі гімназичні дами ніби раптом побачили мету життя. Директорша влаштовувала так, щоб у театрі Варенька і Беликов сиділи разом. Буркін влаштував вечірку, і дами запрошували Беликова і Вареньку. Вона дійсно хотіла вийти заміж. Жити їй у брата було не дуже-то весело, бо вони часто сварилися. Варенька почала виявляти до Беликова явну прихильність.

Усі почали запевняти Беликова, що він повинен одружитися, до того ж Варенька непогана собою, дочка статського радника і має хутір, а найголовніше, це перша жінка, яка поставилася до нього ласкаво, сердечно. Беликов вирішив, що йому й справді треба одружитися. Він поставив у себе на столі Вареньчин портрет і все ходив до Буркіна і говорив про Вареньку, про родинне життя, про те, що шлюб є крок серйозний. Він часто бував у Коваленків, але способу життя не змінив анітрохи. Рішення одружитися вилинуло на нього якось хворобливо, він схуд, зблід і, здавалося, ще глибше сховався у свій футляр. Він говорив, що треба подумати, щоб потім чого не сталося.

І він не освідчувався, все відкладав, хоч майже щодня гуляв із Варенькою. Та

раптом стався скандал. Коваленко зненавидів Беликова з першого ж дня знайомства, навіть прізвисько дав: "Глитай, або ж Павук". Якось хтось намалював карикатуру: іде Беликов у калошах, у підсучених штанах, під парасолькою, і з ним під руку Варенька; внизу підпис: "Закоханий антропос". Усі одержали по екземпляру карикатури. Одержав і Беликов. Карикатура справила на нього дуже тяжке враження. Він став зелений, темніший від хмари. А до того ж, побачив, що Варенька їде з братом велосипедами.

Беликов пішов згодом до Коваленка і розповів про карикатуру, а потім сказав, що кататися на велосипеді не можна, бо коли вчитель їздить на велосипеді, то учням залишається тільки ходити на головах. А жінка чи дівчина на велосипеді – це жахливо. Беликов радив Коваленку бути обережним, не ходити у вишиваній сорочці, з якимись книжками. Коваленко сказав, що він чесна людина, а з таким фіскалом розмовляти не хоче. Коли ж Беликов сказав, що про цю розмову мусить доповісти, Коваленко схопив його ззаду за комір і штовхнув. Беликов покотився вниз по сходах, гуркочучи своїми калошами. Сходи були високі, круті, але він докотився вниз благополучно, встав і помацав себе за ніс: чи цілі окуляри? Та якраз у той час зайшла Варенька і з нею дві дами. Для Беликова це було найжахливішим. Коли він підвівся, Варенька впізнала його і, дивлячись на його смішне лице, пом'яте пальто, калоші, не розуміючи, у чому справа, гадаючи, що це він упав сам випадково, не втрималась і зареготала.

І цим завершилося все: і сватання, і земне існування Беликова. Повернувшись до себе додому, він перш за все прибрав зі стола портрет, а потім ліг і вже більше не підводився. Буркін пішов до нього. Беликов лежав за завісою, вкритий ковдрою, і мовчав. Через місяць він помер. Ховали його обидві гімназії і семінарія. Коли він лежав у труні, вираз у нього був лагідний, приємний, навіть веселий, ніби він радів, що нарешті його поклали у футляр, з якого він уже ніколи не вийде. Варенька теж була на похороні і, коли труну опускали в могилу, заплакала. Поховавши Беликова, вчителі почувалися вільними і повернулися з кладовища в доброму настрої.

...Стояла вже північ. Село потонуло в тихому, глибокому сні. Іван Іванович сказав, що життя в місті, в задусі, в тісноті, писанина непотрібних паперів – хіба це не футляр? А те, що вони проводять все життя серед нероб, сутяг, нерозумних і бездіяльних жінок, говорять й слухають різні дурниці, — хіба це не футляр. Хтось тупав біля сараю. То ходила Мавра. Буркін ліг спати, а Іван Іванович усе повертався з боку на бік і зітхав, а потім підвівся, знову вийшов надвір і, сівши біля дверей, закупив люлечку.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу